

Könyvkritika

J. HÁLA & G. VARGYAS (eds.): H. von BANDAT, a Hungarian Geologist in Western New Guinea. [HÁLA József és VARGYAS Gábor (szerk.): BANDAT Horst, egy magyar geológus Nyugat-Újguineában]. – Occasional Papers in Anthropology 4, 110 p. Ethnographical Institute of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest. (A Magyar Állami Földtani Intézettel közös kiadvány) 1992.

BANDAT Horst özvegye, Jessie VON BANDAT bocsátotta rendelkezésre 1982-ben elhunyt férje úti jegyzeteit és engedélyezte a budapesti múzeumban lévő néprajzi gyűjteménye ismertetését.

A kötet tartalma:

- Előszó (VARGYAS Gábor)
- BANDAT Horst életrajza és geológiai munkássága (CZAKÓ Tibor és HÁLA József) 1–7. old.
- Új-guineai utazásom emlékei (BANDAT Horst) 9–29. old.
- BANDAT Horst nyugat-újguineai gyűjteménye a budapesti Néprajzi Múzeumban (ANTONI Judit) 31–45. old.
- Képek jegyzéke 47–50. old.
- Képek (110 db) 51–110. old.

Közismert, hogy BANDAT Horst a fotogeológia és a légifényképezés-szénhidrogén-kutatási alkalmazásának egyik úttörője volt, itthon és külföldön egyaránt, a Kőszegi-hegységtől Albániaig és Kubától Celebeszig.

Magyar nyelvű nekrológiáját DANK V. írta, és a Földtani Közlöny 114/4 (1984) számában olvasható. A szerkesztők rövidítve közlik BANDAT H. 1936–38-as útinaplóját a BACOPA egyesült olajkorszern (Dutch Shell–Standard Oil) alkalmazásában végzett Nyugat- és Délközép-Új-guineában végzett kutatásairól. A tudománytörténeti írás kalandos, helyenként humoros útirajz és népszerű geológiai ismertető egyszerre. Szakmailag külön értéket képvisel a hozzá csatolt irodalomjegyzék.

BANDAT H. 1940-ben adta át 158 darabból álló új-guineai néprajzi gyűjteményét a budapesti Néprajzi Múzeumnak: eszközök, fegyverek, ruhadarabok és ékszerek, szertartási tárgyak és zeneszerszámok a DNy-új-guineai Aswat területről és ÉNy-Új-Guineából. Ezeket mutatják be az 50–109. sz. képek (Az 1–49. sz. képek BANDAT Horst életére és különösen az 1936–38-as expedícióra vonatkoznak.)

DUDICH Endre

PAPP G., SZAKÁLL S., WEISZBURG T. (szerk.): Az erdőbényei Mulató-hegy ásványai — Topographia Mineralogiae Hungariae I. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1993.

Szép kiállítású, színes ásványképekkel díszített füzetet jelentett meg a miskolci Herman Ottó Múzeum. A kiadvány az erdőbényei híres ásványlelőhely részletes mineralógiai jellemzését tartalmazza.

Először RÓZSA Péter a bezáró lakkolitt közettani vizsgálatát ismerteti, elsősorban GYARMATI P., valamint KULCSÁR L. és BARTA I. korábbi vizsgálatai alapján. Saját nomenklaturai megállapítása szerint a kőzet

piroxén-dácit, amelyben feltűnően kevés a MgO. Ez a Mg-hiány a hólyagüregek ásványtársaságára is jellemző, és bizonyos fokig annak különlegességét okozza. A karbonátok és a szmektit (maurizit) is a hasonló paragenézisekben szokásosnál jóval szegényebbek Mg-ban, amit főleg Fe²⁺ helyettesít.

A kovaváltozatokat MOLNÁR Ferenc és TAKÁCS József ismertetik. Érdemük, hogy erre

a Tokaji-hegységbenoly fontos ásványcsoportra újra ráirányították a figyelmet. A kvarc morfológiai változatai, az opálnontronit asszociáció, az opál rendezettségi változatai, a kiválási sor magyarázata az oldékonyság függvényében stb. jelentős új eredmények.

WEISZBURG Tamás és munkatársai a karbonát-ásványokat jellemzik, sok jó új kémiai adattal. A négy fő típus Mn-sziderit, sziderit, Mn-kalcit, kalcit.

A legvitatottabb kérdés a szmektit-változat, amelyet WEISZBURG Tamás népes szerzőgárdával együtt ismertet. Ebből a névsorból KÁKAY SZABÓ Orsolya kimaradt. A jelen cikk az ő korábbi megállapításait értékes új kémiai, röntgen- és Mössbauer spektroszkópiai vizsgálatokkal egészíti ki. A vitatott kérdés a mauritizit néven leírt ásvány mint önálló ásványfaj létjogosultsága. A bemutatott adatok – éppen a szokatlanul nagy vastartalom miatt – mindenképpen sajtóságos ásványtípust mutatnak. WEISZBURG T. et al. szerint az ásvány a nemzetközi nomenklaturai szabályok szerint vasdús szaponitnak minősül. Jellegzetessége többek között a tetraéderez

Fe³⁺-tartalmában van. Éppen ezért a Mössbauer spektrum az eddiginél részletesebb értékelése sokban vinné előre a kérdés tisztázását. Ez és néhány további felmerülő kétely tisztázása esetleg mégis elvezethet oda, hogy az anyag önálló ásványfajnak minősül.

A lelőhely kisebb jelentőségű egyéb ásványait SZAKÁLL Sándor és KOVÁCS Árpád ismertetik (16 további ásványfaj).

Az ásványok kiválási sorrendjét és térbeli eloszlásuk törvényszerűségeit a lakkoliton belül SZAKÁLL Sándor foglalja össze.

A kötet egy új sorozat első tagjaként jelent meg. A sorozat célja, hogy részletesen mutassa a fontosabb hazai ásványlelőhelyeket. Bár tartalmaz angol rezüméket, mégis elsősorban a hazai olvasóközönség érdeklődésére tarthat számot. Ilyen értelemben nagyon hasznos közművelődési szerepet tölt be. A szerzőknek azonban nem szabad lemondani a téma elismert nemzetközi folyóiratokban való publikálásáról sem.

VICZIÁN István